

26/2

Svensk militär och polis

kan säkert inte generellt klandras för brutalitet eller onödig hårdhet. De två nedskjutningarna i Stockholm under de senaste dagarna måste emellertid framkalla frågan om inte instruktionerna är felaktiga eller de handlande representanterna för statsmakten överskridit sina rättigheter. En man som kommer för sent till vandrarhemmet "af Chapman" på Skeppsholmen, är berusad och måhända uppträder hotande mot vaktposten betvingas genom en kulsprutekärve på fem skott och blir svårt, kanske dödligt sårad; en femtonårig biltjuv som söker fly för polisen hejdas med ett skott i armen. I båda fallen är förhållandet mellan förselsens och "straffet" orimligt. Utan att på sakens nuvarande stadium anklaga någon måste man kräva en snabb och rejäl undersökning, som tar sikte på att hindra liknande föreländelser i framtiden.

27/2 1951

1950 års brittiska val

Den engelska valstatistiken är ytterst mager och har endast i ringa omfattning kompletterats genom specialundersökningar; väsentliga punkter i det parlamentariska systemets utveckling saknar därför tillräcklig belysning. De två senaste valen utgör undantag. 1945 års val behandlades utförligt i ett år 1947 utgivet arbete av McCallum och Readman (anmält i Dagens Nyheter). Valet i februari 1950 har gjorts till föremål för en liknande analys — likaledes på uppdrag av Nuffield College —, och resultatet föreligger i en nyss publicerad undersökning av Oxforddocenten H. G. Nicholas (The British General Election of 1950, Macmillan, 21 sh.). Boken är av värde inte bara därför att den klarlägger innebörden av 1950 års val, utan också genom att den i viss mån ökar möjligheterna att bedöma dagens valpolitiska situation.

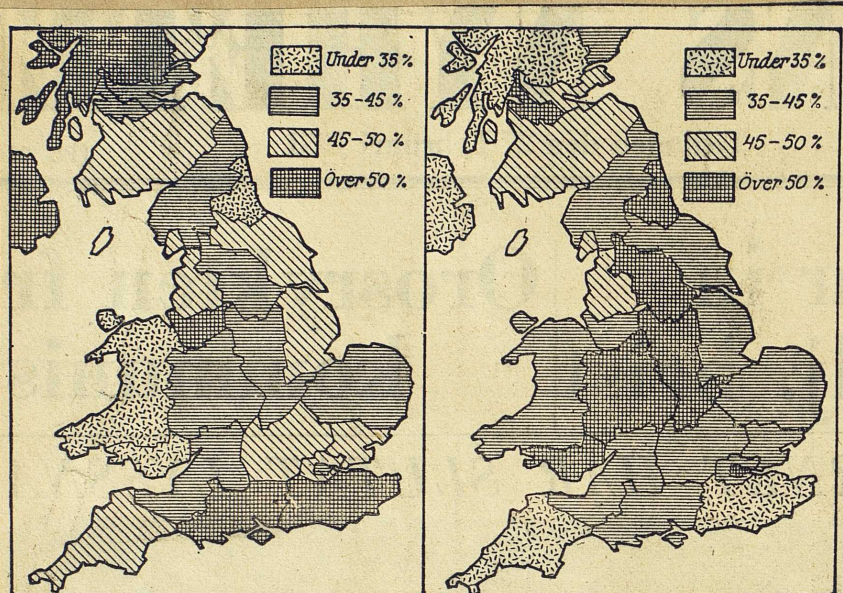
1945 års val gav de socialistiska riktningarna tillsammans en svag majoritet; arbetarpartiet, med 48 procent av rösterna, fick drygt 60 procent av mandat. Vid 1950 års val, då andra riktningar än de tre huvudpartierna spelade en vida mindre roll, blev förhållandet mellan röstetal och vunnna mandat mera rimligt. Inom valmanskåren hade arbetarpartiet 46,1 procent, högern 43,4 procent och liberalerna 9,2 procent; motsvarande siffror för underhuset var drygt 50 procent (314 mandat), 47 procent (295) och något över en procent (7). De båda större partierna blev alltså något över-representerade, det liberala partiet som vanligt starkt under-representat. Majoritetsprincipens slumpvisa utslag blev emellertid denna gång så tillvida mera betänkligt som en riktning, den socialistiska, ehuru i bestämd minoritet inom väljarkåren, behöll flertalet i underhuset.

Varpå berodde förändringen mellan 1945 och 1950? Den konservativa frammarschen — från 34,4 till 43,4 procent av valmanskåren — förklaras i huvudsak av dels att antalet

"oberoende" röster var ringa, dels att ett relativt stort antal väljare ur medelklassen — tjänstemän och anställda — övergick till oppositionen. Härpå tyder dels skilda Gallupundersökningar, dels förhållandet att arbetarpartiets förluster var störst inom de typiska medelklassdistrikten i de större städerna; den egentliga arbetarklassens ställningstagande synes inte ha avsevärt ändrats, ehuru naturligtvis en betydande minoritet av arbetare röstade med högern. Vilka motiv som ledde till förskjutningen är svårare att fastställa. Oppositionen lär som vanligt ha profiterat av missnöjet över impopulära, och också nödvändiga åtgärder. Men valet måste också ses som ett uttryck av reformtrötthet hos de svävande mellangrupperna, "en fullmakt till moderation"; ett fullföljande av socialiseringspolitiken önskades uppenbarligen inte av majoriteten. Det är att märka att valdeltagandet var högre än vid något tidigare val, 84 procent, eller mer än 10 procent över 1945 års siffra.

En rad speciella omständigheter bidrog emellertid till omkastningen både i valmanskår och i underhus. Några reformer under den senaste parlamentsperioden var ägnade att gynna arbetarpartiet, så borttagandet av dubbelröster för personer med en affärslokal och en bostad och för universitetsbildade; omkring 300.000 röster, av vilka mycket få hade gått till arbetarpartiet, föll härigenom bort. Men högern profiterade av valkretsarnas omreglering år 1948 — 1945 kom i genomsnitt 57.000 väljare på en högervalkrets och 51.000 på en valkrets där arbetarpartiet segrade — och likaså på den utvidgade rätten att rösta per post; poströsterna var här som på andra håll en tillgång för de konservativa. Redan den nya valkretsindelningen lär ha svarat för mellan en fjärdedel och hälften av högerns mandatvinster.

Beträffande valkampanjen ger arbetet åtskilliga upplysningar av intresse. Utgifterna, i England noggrant registrerade, var i förhållande till antalet röster lägst för de stora partierna; högern gav ut 10 pence per röst, arbetarpartiet drygt 8 pence, liberalerna nära 2 shilling och kommunisterna (med 0,30 procent av rösterna) 6 shilling. Något starkare motsatsförhållande mellan pressopinionen och valresultatet förelåg inte; upplagorna för de över landet spridda tidningar som stödde högern var över 8 miljoner, för de tidningar som verkade för arbetarpartiet 6,6 miljoner (Daily Herald och

Kartor utvisande till vänster det konservativa partiets, till höger arbetarpartiets procentuella andel av rösterna vid 1950 års engelska val.

Daily Mirror) samt för de liberala tidningarna 1,6 miljoner. Själva valkampanjens största svaghet låg, skriver Nicholas, däri att den alltför litet bidrog till väljarnas politiska upplysning. Personfrågor, sekundära problem och anklagelser för vad motståndarna gjort på 1930-talet tog stort utrymme, medan utrikespolitiken och allt vad därtill hörde ställdes i bakgrunden. En elak kritiker skulle kunna kalla valrörelsen "en

övning i flykt från verkligheten"; man saknade "en uppriktig och klarläggande framställning för väljarna av alla statens problem".

I en särskild undersökning utreds de ändringar i valresultatet till vilka en given ändring i röstsiffrorna skulle ha lett. Om en procent av väljarna övergått från högern till labour, skulle regeringspartiet ha vunnit 21 mandat; om två procent gått från labour till hö-

gern, hade Churchill bildat regering med 330 mandat av 625. I det hela är arbetarpartiet mera sårbart, eftersom det har ett betydande antal absolut säkra kretsar, medan högerns styrka är mera effektivt fördelad över hela landet. Med ledning av Gallupundersökningarna, som år 1950 visade sig tämligen pålitliga, kan därför sägas att ett nyval nu efter all sannolikhet skulle ge underhuset en väldig högermajoritet.

Febr. 9 d. 3 ul. 3 k.
3 m. 1 a.
S: a 19